

HET JAPANSE WINKELTJE

Isabelle Artus

Het Japanse winkeltje

Vertaald uit het Frans
door Martine Woudt

De vertaalster ontving voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *La petite boutique japonaise*

© 2016 Flammarion

© 2018 Nederlandse vertaling Martine Woudt /

Uitgeverij Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Bart Rouwhorst / Studio Ron van Roon

Omslagbeeld © daikokuebiso / iStock

Foto auteur Astrid di Crollanza © Flammarion

NUR 302

ISBN 978 90 284 2735 8

www.wereldbibliotheek.nl

Voor Dom, Verlaine, Annabelle en Zoé

DEEL I

Pam

‘Kunt u me misschien vertellen welke kant ik op moet?’

‘Dat hangt er heel erg van af waar je heen wil,’ zei de Kat.

‘Dat kan me niet zoveel schelen—’ zei Alice.

‘Dan doet het er niet toe welke kant je op gaat,’ zei de Kat.

‘—als ik maar *ergens* kom,’ voegde Alice er bij wijze
van verklaring aan toe.

‘O, dat zal wel lukken,’ zei de Kat, ‘als je maar
lang genoeg doorloopt.’

Lewis Caroll

De avonturen van Alice in Wonderland

HOOFDSTUK I

Over de invloed van Matthieu Ricard op de groei van bonsai

Thad was met een ontzettend slecht humeur opgestaan en had koers gezet naar het oosten, waardoor hij Pamela diep ontredderd had achtergelaten. Om te bepalen hoe groot haar vernedering was – maar was het er wel een? – maakte Pamela een tochtje op een rondvaartboot. Ze zeggen toch dat reizen leerzaam is voor de jeugd?

Pam werd die dag een stuk ouder.

Die maandagochtend nam Pamela als teken van protest de kades tegen de richting in. Het gevaar daarvan was onzichtbaar, maar wel reëel: met kleine stapjes liep ze langs de Seine, in tegenstelling tot haar gewoonte over de rechteroever. Toen ze het rolluik van het kleine winkeltje aan de quai Malaquais ophaalde, vond ze dat de bonsai gekke bekken trokken, ze had durven zweren dat ze met hun tweeëntwintig hoogbejaarde zen-centimeters openlijk met haar spotten. Vooral de eerbiedwaardige Tang Gaozong, die mevrouw Pichon, de conciërge van de quai Voltaire 26, haar voor de duur van haar vakantie had toevertrouwd. Wat was hij lelijk, bij hun eerste ontmoeting, volkomen gerimpeld achter zijn minuscule blaadjes, verwrongen in de groteske houding van een bedelaar die smeekt om de genadeslag. Met geduld had Pamela hem zijn levenslust teruggegeven.

Om hem weer hoop te bieden had ze lange passages uit *Gelukkig leven* van Matthieu Ricard voorgelezen. Het boeddhistische mededogen zou het hart van deze ontheemde Chinees raken, dat wist ze zeker. Ze had daar terecht in geloofd, want Gaozong was langzamerhand weer ontloken en hervond zijn allure van keizer van de dertiende dynastie, de Tang, niet de minste wat betreft de culturele invloed van het Rijk van het Midden. Het resultaat was zo spectaculair dat mevrouw Pichon verrukt de gewoonte aannam haar bonsai aan de goede zorgen van Pamela toe te vertrouwen.

Eigenlijk stond Gaozong gewoon te verpieteren in de tochtige conciërgewoning op de quai Voltaire, balancerend op de verwarming en klemgezet met de kooi van de parkieten, waar hij horendol van werd. Dus verschrompelde hij en verloor een paar blaadjes, net genoeg om zijn eigenares te verontrusten, die hem dan subiet weer naar het kleine winkeltje aan de quai Malaquais bracht.

Pam trapte er niet in en had het trucje van de Eerbiedwaardige algauw door. Ze had niets gezegd en die discretie had een soort pact tussen hen bezegeld. Zo nam ze de gewoonte aan haar gevoelens aan Gaozong toe te vertrouwen. Prins Charles praatte per slot van rekening ook tegen zijn rozen.

De andere bonsai stonden netjes op de planken. Links de pensiongasten en rechts, goed uitgesteld in de etalage, de boompjes die voor de verkoop bestemd waren. Minstens één keer per dag duwde een zeer deftige dame, een oudere heer of een toerist de deur van het piepkleine winkeltje open om te vragen hoe duur die mooie bonsai was die helemaal boven op de plank links stond. Onveranderlijk antwoordde Pamela dat die niet te koop was, dat hij daar maar tijdelijk stond en dat er gekozen moest worden uit de bonsai in de etalage, aan de andere kant. Dan bekeek de klant een voor een alle kleine boompjes, perste verschrikkelijk teleurgesteld de lippen op elkaar en vertrok weer met lege handen. Ze had

wel geprobeerd de loop der zaken te veranderen door de boompjes van plaats te verwisselen, de pensiongasten in de etalage en de andere achterin, maar dat had de situatie alleen maar verergerd. De klanten waren niet meer alleen teleurgesteld, ze waren ook woedend en vertrokken scheldend, met nog altijd even lege handen.

‘Succes is meer een kwestie van talent en vaardigheden dan van geldelijk gewin,’ zei de eigenaar van het kleine winkeltje altijd tegen haar. Dat was een stelregel die nogal goed uitkwam, want ondanks haar handigheid in de verzorging van de bonsai, waarbij ze het grondbeginsel van de snoeikunst – ‘verklein nooit het bladoppervlak’ – nauwgezet respecteerde, bleek Pamela een waardeloze verkoopster. Haar eeuwenoude pensiongasten vonden geen afnemer en leken geïdoemd daar voor de eeuwigheid te blijven staan.

Vandaag was anders, het was net alsof de boompjes iets wisten. Ze keken naar haar met hun talloze groene oogjes, alsof het allemaal piepkleine verwijtjes waren, en Pamela kon die oorverdovende plantenafkeuring niet verdragen.

De ikebana-bestellingen moesten nog maar even wachten; ze liep met kleine stapjes naar de achterwinkel en zette water op. Ze had een kop thee nodig om goed over haar grote ongeluk na te denken.

Theezetten is een heel mooi ritueel, dat ordening en precisie vereist. Gooi een eetlepel sakurablaadjes in de pot, verhit het water tot 70 °C, geen graad hoger, laat 45 seconden trekken – geen seconde langer –, filter en drink goed heet op.

Pam brandde elke keer haar mond. Maar dat was zonder enige twijfel de tol die ze moest betalen om als geisha te leven. En Pam wilde al geisha zijn sinds ze de leeftijd had om iets te willen worden.

Vooralsnog concentreerde ze zich op de geluiden van de ketel en lette op het zingen van het water dat voorafgaat aan het kookpunt, dat nooit bereikt mag worden omdat de delicate sakura daar niet tegen zou kunnen. Dan zou hij gaan smaken alsof ze zich had verslikt. Precies het gevoel dat ze sinds die ochtend had.

Kaarsrecht op het uiterste randje van de stoel, ingesnoerd in haar marineblauwe kimono, voelde Pam de zwarte regen van haar persoonlijke Hiroshima komen. Ze dronk haar thee met kleine, stille slokjes – haar aangeboren verijdheid had zich nooit aangepast aan het luidruchtige slurpen van de Janners.

De sakura moest zijn geurigheid zijn verloren. In plaats van het gebruikelijke bitterzoet liet hij een smaak van as en verbranding in haar keel achter. Het onverwachte, plotse-linge vertrek van Thad had het effect van een tsunami gehad. Door de gloeiendhete slokjes werd het comfortabel in haar keel opgekropte verdriet naar haar borst teruggespoeld. Even dacht Pam nog dat ze de snikken die ze in haar hele hartstreek voelde opkomen onder liters sakurathée zou kunnen smoren. Maar het verdriet nam een andere route en baande zich een weg naar buiten. Twee tranen, volmaakte dauwdruppels die niet langer konden worden tegengehouden door de subtiele franje van haar wimpers, rolden over haar wangen en trokken twee perfecte sporen over haar met licht poeder gesminkte gezicht. Ze kwamen ten slotte samen ter hoogte van haar kin, die Pam mooi in een puntje hield. In een oogwenk veranderde haar gezicht in twee overstroomde rijstvel- den, die haar make-up van courtesane reduceerden tot een schandelijke, plakkerige smeerboel die in dikke druppels op haar kimonojasje droop. Haar geisha-imago, jarenlang ge- duldig opgebouwd, verdween in één klap, meegevoerd door de stroom van die tranenvloed.

Haar fascinatie voor Japan ging ver terug. De luiers nog

maar net ontgroeid had ze een hartstocht opgevat voor Yoko Tsuno, de charmante ingenieur van de ruimte met een zwarte band voor aikido, judo en kendo, wier in de *Robbedoes* gepubliceerde avonturen haar verrukten. Elke week wachtte Pamela ongeduldig op de thuiskomst van haar vader om het geliefde tijdschrift, dat dubbelgevouwen in zijn diplomatenkoffertje zat, te bemachtigen. Van lieverlee was de onverschrokken Japanse met het kapsel van Mireille Mathieu (nummer één in Japan) haar gaan beïnvloeden. Haar moeder, de strijd beu, had haar ingeschreven bij het jongerencentrum van Melun, waar jiu-jitsu-les werd gegeven. Telkens wanneer ze haar witte kimono aantrok voelde Pamela zich in haar element. Wit was ook haar band, want ondanks haar ijver boekte Pam geen enkele vooruitgang. Uiteindelijk kreeg ze haar gele band toch, na vijf jaren die haar leraar in een diepe depressie stortten. Zijn diploma van de bond had hem er niet op voorbereid zo'n constant gebrek aan vooruitgang bij een leerling te verdragen.

Later, toen ze het achterplat van *De tweede sekse* las, begreep Pam dat 'je niet als vrouw wordt geboren, maar tot vrouw wordt gemaakt'. Waarschijnlijk werkte dat bij geisha's ook zo. Omdat ze uit Melun-Sénart kwam, stond het vast dat de zaak niet bij voorbaat gewonnen was. Maar toch had Pam jaar in jaar uit aan haar identiteit van geisha gesleuteld. Een gewaagde keuze, tegen de stroom in van alles wat er om haar heen bestond. Lijdzaam had ze de minachting van de jongens en meisjes op de middelbare school verdragen, en de blasé onverschilligheid van de leraren. Ze was op het onbegrip van haar moeder gestuit, en op de welwillende nieuwsgierigheid van haar vader, tot hij van iets te dichtbij onder haar kimono keek.

En ook al leek Yoko Tsuno meer op een *made in Belgium* mangapoppetje dan op een traditionele courtesane, en ook al was haar innerlijke geisha wankel, een beetje in elkaar ge-

flanst, en had die haar haar relatie gekost met Yvon, haar verloofde, Pam had wel volgehouden. Je wordt niet als geisha geboren, maar tot geisha gemaakt. Niemand had gezegd hoe lang dat precies zou duren.

Intussen knalde op die maandag, precies op dat moment, haar hoofd van ellende uit elkaar. Haar gedachten waren te pletter gelopen tegen de zekerheid dat hij weg was, en alle verspreide stukjes van haar gevoel moesten weer bijeen worden geraapt. Weer aan elkaar worden gelijmd. Aandachtig bekeek ze alles wat haar daar omringde, zo perfect in samenhang met haar ideale wereld: de honderdjarige bonsai, de ikebana-manden, de landschappen van Hokusai aan de muur, de zo geruststellende tijdloosheid van het Japanse winkeltje.

Wat bleef er over van dit vertrouwde wereldje, dat haar nu geen houvast meer leek te bieden en waarin ze geen aansluiting meer kon vinden? Wat was er nog verbonden met de dag van gisteren, toen alles simpel was? Wat zou er van haar leven worden?

Haar waardesysteem, juist het systeem waarop het bescheiden evenwicht van haar persoonlijkheid van linkeroevergeisha berustte, werd door Thads vertrek vreselijk op zijn kop gezet. Zo vaag en kwetsbaar bleek haar innerlijke bouwwerk dus te zijn. Ondanks de tranen die haar blik vertroebelden herlas ze onvermoeibaar de vier woorden die hij voor haar had achtergelaten.

Ik ga weg, sorry.

Kaarsrecht op het randje van haar stoel, verstopt in de achterwinkel, leek Pam met stomheid geslagen.

Wat heb je eraan een geisha te zijn als je samoerai de benen neemt?

HOOFDSTUK 2

De onwaarschijnlijke ontmoeting van de linkeroevergeisha met haar Bretonse samoerai

Toch was Thad een perfecte samoerai. Zijn lange, dunne haar was nu eens opgestoken in een karige knot met een lang paarlemoeren stokje erdoorheen, dan weer geknoopt in een iele vlecht die zonder enige kans op succes in de richting van zijn lendenen reikte. Hij had een gemiddelde lengte, smalle schouders en een ranke taille, en onder de fijne stof van zijn zwarte overhemden, die hij rechtstreeks op zijn lijf droeg, vermoedde je met gemak de tekening van zijn sterke spieren.

Vlak boven zijn polsen kon een geoefend oog de kronkelende lijnen van een verontrustende tatoeage waarnemen. Van zijn onverschrokken gezicht met hoge, uitstekende jukbeenderen, karakteristiek voor Bretons uit de Côtes-d'Armor, ging een kalme onverbiddelijkheid uit. Een indruk die versterkt werd door donkere, fonkelende ogen, die zijn blik een noodlottige gloed gaven. Op zijn rechterslaap zat een dun litteken, dat vlak langs zijn oor liep, zijn kaakgewricht volgde, onder de kin verdween en weer langs zijn hals tevoorschijn kwam, tot het sleutelbeen, om op een onduidelijke plaats te eindigen. Een vreemd litteken, een spoor van een onwaarschijnlijk ongeluk of een oude verwonding. Onder op zijn rug, precies daar waar de ronding van zijn billen begon, stak een blauwgrijze vlek in de vorm van een boon – het kenmerk van de afstammelingen van Attila – af tegen zijn

bleke huid. Thad was het levende bewijs dat een paar Hunnenstrijders na de slachting op de Catalaunische velden hun geluk hadden beproefd in Bretagne en daar een hele trits Bécassines hadden verkracht. Hij leek sprekend op een Mongoolse krijgshoofd.

Twee jaar eerder, toen de bel van het kleine winkeltje aan de quai Malaquais had gerinkeld, zodat Pam de zeer minutieuze, complexe ikebana-compositie waar ze mee bezig was had moeten onderbreken om de klant te verwelkomen, had ze geweten dat er iets onherroepelijks was gebeurd.

Hoewel hij roerloos op de drempel stond, vulde de man met zijn aanwezigheid het hele winkeltje. Een aanwezigheid die de uitwerking had van iets uitzonderlijks.

‘Dag meneer, waarmee kan ik u van dienst zijn?’ vroeg Pam beleefd.

‘Ik heb geen idee,’ antwoordde de man, zichtbaar verrast door de verschijning van dit merkwaardige Japanse poppetje dat kaarsrecht voor hem stond. Hij merkte de stembuiging, de toon en de manier waarop ze hem had begroet op. Het was een subtiel, juist onthaal, een onthaal dat perfect aan de omstandigheden was aangepast. Je moest de kunst van het begroeten verdomd goed beheersen om in staat te zijn iemand zo’n onthaal te geven. Werktuiglijk nam hij de antieke kimono waar, met de traditionele Japanse band – een echte obi – die kundig om het middel was geknoopt, en merkte het gezicht op, kinderlijk in weerwil van de make-up die ongevoel was, vooral op een dergelijk tijdstip. Moeilijk om te dragen en de consequenties ervan te aanvaarden, zei hij bij zichzelf. De vrouw die zich zo opmaakt, geeft te kennen dat ze bedoelingen heeft, dat ze uitgesproken en sterk is, in staat om de strijd aan te gaan. Haar voorkomen kon dan wel uit de toon vallen, het paste perfect bij het karakter van deze plek.

‘Wilt u iets speciaals? Zoekt u iets voor uzelf? Of om cadeau te doen, misschien?’ vroeg Pamela met zachte stem.

‘Om cadeau te doen,’ zei hij, terwijl hij de winkel in liep en haar zo dwong een stap achteruit te doen. ‘U hebt heel mooie bonsai,’ ging hij verder, en langzaam bekeek hij elk boompje van dichterbij.

Ter hoogte van Gaozong bleef hij plotseling staan. Pam bereidde zich inwendig voor op de klassieke vraag over de Eerbiedwaardige en liep al vooruit op zijn reactie wanneer ze zou uitleggen dat hij niet te koop was.

‘Dit is een uitzonderlijke boom,’ zei hij, ‘een boom die veel heeft meegemaakt. Staat u mij toe hem even te bekijken?’

‘Ga uw gang,’ antwoordde Pam, een beetje verbaasd over dit verzoek, dat op z’n minst ongebruikelijk was.

‘Ik zal u niet storen.’

‘Neem zoveel tijd als u nodig hebt, ik ga verder met mijn werk in de achterwinkel, daar,’ wees ze met een heel lichte beweging van haar kin, waarna ze haar bovenlichaam meedraaide en verdween. Thad zei bij zichzelf dat hij nog nooit zoiets bevalligs had gezien als dat gebaar, dat heel vluchtig was maar een gevoel voor gastvrijheid uitdrukte dat op de linkeroever tamelijk zeldzaam was. Vanuit de achterwinkel, waar Pam verdwenen was, hoorde hij haar gesmoord klinkende stem. ‘Laat me maar weten wanneer u klaar bent.’

Alleen gebleven in de winkel voelde de man in het zwart de verwarring opkomen en zich nestelen. Dit meisje maakte indruk op hem. Veel te veel indruk voor een meisje. Iets in haar maakte hem nerveus. ‘Ik ben een eenzame krijger,’ mompelde hij tegen de bonsai. ‘Ik heb geen tijd om aan een vrouw te verdoen, ik moet mijn strijd voeren, zonder me te laten afleiden.’

‘Over welke strijd heb je het, wie zijn je tegenstanders, Sprinkhaan?’ ruiste de bonsai. Thad deinsde een stukje ach-

teruit. Was het mogelijk dat het boompje zijn gedachten hoorde? En dat het hem antwoord gaf op de toon van Meester Po, als die zich richt tot Kwai Chang Caine, de hoofdrolspeler van de serie *Kung Fu*? Hij moest beslist te kort hebben geslapen en waarschijnlijk te weinig gesprekken hebben gevoerd. Sinds wanneer had hij niet meer met iemand gesproken? Had de eenzaamheid van al die jaren een halvegare van hem gemaakt die tegen bomen praatte?

Hij was daar toevallig naar binnen gegaan, hij hield niet zo erg van Parijs en nog minder van de linkeroever. Ook ditmaal was hij alleen maar op doorreis. Voordat hij weer terugging naar Saint-Brieuc had hij bedacht dat hij zijn moeder – een strenge, verdienstelijke Bretonse – een cadeautje wilde geven, en daarom had hij de deur van dit kleine winkeltje opengeduwde. Hoe had hij kunnen dromen dat een meisje met een lief, bleek gezicht en met grote, donkere ogen, overdreven aangezet met twee strepen zwarte kohl – een eigenzinnige schoonheid –, hem aan de grond genageld zou doen staan? Hem, de gehaaste man, de krijger zonder meester*, de *ronin*?

Pamela concentreerde zich zo goed mogelijk op de ikebana-compositie, die bestemd was voor de echtgenote van dr. Atsura, haar *danna*, de eigenaar van het kleine winkeltje, de man die haar zoveel had verteld over Japan, dat bijzondere land waar ze met hart en ziel aan verknocht was zonder er ooit te zijn geweest.

‘Dat is helemaal niet nodig,’ had dr. Atsura haar verzekerd. ‘De meeste mensen die mijn land bezoeken begrijpen het niet. Gewoon omdat ze dat niet kunnen. Ze onthouden twee of drie clichés, zoals de bloeiende kersenbomen, de berg Fuji en de

---

* In de tweede aflevering van het eerste seizoen van *Kung Fu, King of the Mountain*, vindt Caine werk op de ranch van een knappe jonge weduwe, die een mysterieuze aantrekkingskracht op hem uitoefent.

geisha's, van wie ze denken dat het lokale, ouderwets geklede prostituees zijn, maar ze gaan voorbij aan het wezenlijke.'

Pam had er dus wel voor uitgekeken om tegen hem te zeggen dat háár Japan, in elk geval het idee dat ze ervan had, precies op die beschrijving voor toeristen leek. Met uitzondering van de geisha's, die ze al lang bewonderde en van wie ze het leven zo goed kende dankzij het boek van Arthur Golden.

Dr. Atsura had toegeeflijk gelachen en haar aangenomen als verantwoordelijke voor het bonsaiwinkeltje op de begane grond van het pand waar hij al dertig jaar woonde met zijn echtgenote, een prachtige vrouw van in de vijftig, wier grijze haren een soort zilverwitte bolling op haar hoofd vormden. Zij had Pamela liefdevol en welwillend verwelkomd en haar ingewijd in de verfijnde kunst van het ikebana en in de subtiliteiten van de Japanse kalligrafie. Dr. Atsura's vrouw heette Masako, net als de moeder van Yoko Tsuno. Pam had daar een teken in gezien. Een heel goed teken.

De compositie waaraan ze zat te werken was ingewikkeld. Pamela wilde dat die uitzonderlijk, uniek en vol betekenis zou worden. De hele kunst van het ikebana is dat je de indruk moet wekken dat een gesneden bloem leeft, wat uiterst moeilijk te verwezenlijken en te begrijpen is. In het begin moet je kunstgrepen toepassen, jezelf helpen met steekschuim, accessoires en verschillende soorten bloemen om de compositie er zowel verfijnd en mysterieus als geslaagd uit te laten zien. Tot zeer groot plezier van de Parijse klanten, die zo een stukje shinto-bezieling mee naar huis namen, omdat de schikking van de bloemen immers de drie niveaus van de hemel, de mens en de aarde vertegenwoordigt. Op zichzelf beschouwd is iemand die deze kunst beheerst in staat een esthetische emotie op te roepen door maar één gesneden bloem in een vaas te gebruiken. 'Wanneer eenvoud het resultaat is van een aantal aanzienlijke inspanningen, bereik je de ware kunst. Maar soms is een heel leven daar niet genoeg voor,' placht

Masako te zeggen. Pamela was nog lang niet zover, maar gewoontegetrouw deed ze haar best en werkte ze rustig en geconcentreerd door. Behalve op dat moment. Sinds ze weer terug was in de achterwinkel had ze het voor elkaar gekregen om met haar kleine schaar, waarvan de mesjes strak en moeiteloos de taaiste stengels doorknipten, twee keer haar vingers te bezeren. De wondjes waren oppervlakkig, in tegenstelling tot de verwarring die zich van haar meester maakte. Wat deed de klant? Was hij er nog? Waarschijnlijk wel, want de bel van de deur had niet gerinkeld. Hoeveel tijd was er verstreken sinds zijn binnenkomst? Onmogelijk te zeggen!

Pam droeg al lang geen horloge meer, ze ging af op het daglicht en op de drukte van de stroom auto's op de kades. Opmerkelijk genoeg vergiste haar innerlijke klok zich bijna nooit. Nauwelijks een paar minuten meer of minder dan het precieze tijdstip. Het was een gave, of in elk geval een talent, dat haar in Melun-Sénart een bescheiden populariteit had opgeleverd.

'Hé, Pam, zeg eens hoe laat het is?'

'Het is acht uur,' antwoordde ze. En dat klopte.

'Hoe doet ze dat?!' vroegen de burens opgetogen. Sol en Mich, haar ouders, waren ontzettend trots op het succes van hun wandelende klokje.

'En nu?'

'Tien... acht minuten voor halfnegen,' antwoordde Pam met haar zachte stem, altijd een beetje gegeneerd om bewondering te wekken voor iets wat niet viel uit te leggen. Sommige mensen hebben gewrichten waarmee ze regen kunnen voorspellen, zij wist hoe laat het was. Dat was alles, niets bijzonders.

Maar net op dat moment leek haar innerlijke klok van slag te zijn. Ze beschikte over geen enkele aanwijzing en het werkblad in de achterwinkel bleek een waardeloze plek om de boel in de gaten te houden. Ze deed haar best om zo zacht mogelijk te ademen en spitste haar oren om het geringste